

П Е К Л О

В

Х А Т І .

Образ з життя народа в однім акті.

НАПИСАВ

РОМАН СУРМАЧ.

1918.

З друкарні "Свободи", 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

PEKLO

ПЕКЛО В ХАТІ.

Образ з життя народа в однім акті.

НАПИСАВ

РОМАН СУРМАЧ.

ЦІНА 15 ЦЕНТІВ.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

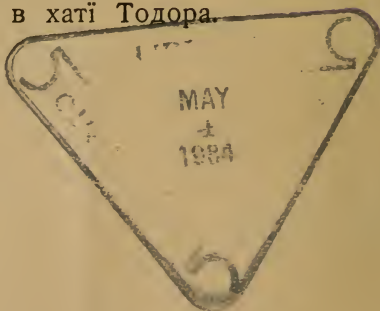
1918
З друкарні „Свободи“ 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

PG
3948
L 893 P 4
1918

ОСОБИ:

Тодор, бідний газда
Таця, його жінка
Феська, старша дочка
Марта, молодша дочка
Іван, їх син
Пазя, сусідка
Доця, сусідка
Максим, сусід
Мортко, жид

Діє ся в хаті Тодора.

СЦЕНА I.

Марта сама, сидить задумана.

Боже мій, Боже, що діє ся у нас! Справдішне пекло. Гаразду ніколи не було в тій хаті, все сварня і лайка, а тепер то і витримати годі. На наше нещасте вступив жид в нашу хату, а з жидом горівка, а з неї проче пішло. Стали пити тато і мама, за ними Іван, парубок, а вже добре потягає, а тепер послідне з хати тягнуть, в льотерію ся забавляють. Кажали вчора проїздші люди, що вийшли такі самі „люмера” як тоті, що їх Мортко дорадив, а мама поставили. (Задумує ся). Поставили... дві неділі плила мені кров з за пальців при тяжкій роботі на двірським, і ось тота кєрвавиця моя, зарібок, пішов в чужі руки на льотерію. І біль давить серце дивити ся на тото і страх збирає, що колись Господь Бог справедливий не схоче дивитись на тото Содому і пічне зсилати допуст свій за допустом. Тото збігли до міста по великі тоті гроші з льотерії, а мама ходять по цілім селі -та людей визивають своїм паньством. (Глядить в вікно) Що я бачу, Феська іде з клунком, бач службу покинула. Сором, сором; господарська дочка сама пішла з хати на друге село жидам служити, та їх бахорів колисати... Сама пішла, сама вертає.

(За сценою чути спів Феськи):

Ой до мене сита, сита
Ой до мене решета,

Ой до мене парубоньки,
Бо я собі молода!

СЦЕНА 2.

(Вбігає в хату Феська, клунок кидає під лаву, обкручує ся скоренько на одній нозі. по хаті, а потім стає по середині).

Феська. Ха, ха, ха, а то у вас таке панство, що вже подушки спродали?

(До Марти):

А ти чого стоїш сестри не витаєш? Що, цураєш ся жидівської наймички?

(Співає):

Ой нема то, ой нема то
Як в жида служити.
Будеш юшку з риби їсти,
Горівоньку пити!

А що, правда, такої ще і не чула, га?

Марта. Здорова сестро! Щож ти кинула службу цілком?

Феська. Певно, що кинула. Досить наносила ся жидам води, тай з п'яками наводила ся. А нині тато, йшли до міста, вступили та кажуть: „Фесько, післав Бог щасте. Вигралисьмо на льотерії купу гроший. Ціле село куплю!” Тай пішли, а я мерщій своє дранте забираю, тай домів. Жид до мене з писком, жидівка собі, бахурята собі: ти сяка, така. А я за кочергу, а зась вам! Ха, ха, ха, жидівка присіла на землю зі страху, жидови з під шинквасу тільки ярмурку видно, а жиденята як п'єсята, одно під стіл, друге під лаву. А я зі сміху аж дуюся! А щож коло вас чувати?

Марта. Зле сестро, дуже зле! От бачиш яке наше газдівство, наше богацтво. На обістю нема вже нічого, всьо винесли з хати, до чиста. На мені ось та одна дим-

ка, на сором, до церкви нема в чім піти. Що зароблю, всьо забирають, та коби бодай на хліб, а то до жида і льотерію. Пішлаб я на службу, та на когоч лишу їх обое? Хто дасть ту який поратунок?

Феська. Бо ти дурна! От у мене як: служу у жида, тай паную. Як що до чого, то і жида набю, а не неволя мені гнути ся та робити, щоби другі за мої гроші смикали та дудлили горівку. Ну а Іван, що робить?

Марта. Не питай ліпше. Що робить? Був в службі, такого начинив, що нагнали єгомость; ходить до двора, тай на встид і ганьбу прокрав ся; ціле село дивило ся, як його жандарм ще і скованого вів, два місяці сидів.

Феська. Овва, велике діло! Або то в арештах пси, не люди сидять? Аво, я сиділа три доби за „писок” і що мені. Бувало стану співати, кричати. Ключник сварить, ключами бе, а я собі: (співає):

Купи мені пане,
Нові черевики,
А я собі скочу
В корчму на музики.

Марта. Ой сестро, сестро, не встид тобі таке говорити? не сором? за щож рід наш має бути посьміхвищем на всьо село і на сусідні.

Феська. А тихо, ти навіджена. Диви, яйце курку хоче розуму вчити. Ти пильнуй свого носа, а я свого діла. А дивись!...

СЦЕНА 3.

Ті самі і Іван.

Іван. Диви, диви і Феська є, жидівська газдиня. Злакомилась на маєток, що?

Феська. Дурний ти, або що, не можна до хати зайти, як?

Іван. ти дурна. Як би я так, як ти, тоби цілий день за фляшку тримав ся. Марто, іди мені принеси тютюну.

Марта. Давай гроші, то скочу.

Іван. Диви, яка цяця. Та я просто з корчми іду, як би мав гроші, сам би взяв. За свої возьми.

Марта. Іване, ти знаєш, що у мене нема ні одного грейцара. Що заробила все мама забрали.

Іван. Мудра мама. А ти Фесько, не маєш? га?

Феська. Певно, вжем ся доробила на жидівським сьмітю, аж грішми сїю довкола, А щож, жид не знає псявіра, що мама виграла гроші і тепер скінчилась наша біда. Нехай боргує.

Іван. Не хоче, собака. Господи, що там вже не написано у него! Та вже і „ліцитанцію” на нас має... (до Марти): Слухай но, а ти чого посоловила, як би божу пятноньку зіла? Жаль тобі, що буде гаразд в хаті, що буде можна масно зісти та добре випити? Іди дурна! Будуть гроші, то я сам старим скажу, щоби і для тебе зі сотку дали, підеш за свого Романа, підеш!

Феська. Певно, давай її цілу сотку, а може ще й корову, може дві?

Іван. А корова таки її. Небішка тітка її дарували. Що її, то її...

Феська. От всі ви дурні. В хаті, як в хліві, ані що випити, ані зісти. А скількиж то тих гроший тато принесуть?

Іван. Бог знає. Кажуть, що щось аж пятнайцять соток.

Феська. Ато буде празник, ото буде рай тепер. А я ся приберу, тай по селі як пава буду походжати, а за мною хлопці, як мухи до меду.

(Співає):

Заграй, заграй музиченько,
Заграй мені дрібненько,
А я собі погуляю,
Бо я молоденька.

Іван. У-га, у-га, у-га! (плеще в долоні) Тьфу, без люльки зле...

Марта. (до сцени): Мати Пречиста, не карай нас своїм гнівом!

СЦЕНА 4.

(Входять: Таця, Пазя і Доця).

Таця. Ходіть, кумоньки, ходіть. Не цурали ся мною, коли я була в біді, то і я не цураюсь вами нині в паньстві і богацтві. Сідайте.

Пазя. Дякуємо кумцю, дякуємо. А чогож би нам цуратись було вами?

Доця. Певно, абож ви не люди, чи що?

Таця. Ой цурали ся інші, побила би їх сила Божа. Феська, а ти прийшла зі служби?

Феська. Аяк, ще буду жидівські бахурі дальше няньчити? або то я не господарська дочка, чи що?

Доця. Певно, господарська, ще і богацька, мама виграли на „льонтерію”.

Іван. Мамо, на тютюн дайте.

Таця. Аво, одурів, а я з відки візьму? Почекай до вечера, принесе старий, то цмокниш собі хоч і на останну годину.

Іван. А ви мамо кленіть свою голову, а не мене.

Марта. Іване, що ти кажеш! Іване...

Іван. Мовчи, навіджена!

Таця. Аби тебе сила побила Божа, ти кримінальнику... ти...

Іван. Овва, нібито ви не сиділи, що?

Таця. Сиділам, то за „писок”, а не за крадіж...

Іван. А за Парасині курки хто сидів, може я?

Таця (до Доці): Таки правда, що сиділа. Тямите?

Доця. Таже тямлю, тямлю...

Таця. Чуєте люди? А коби я світа не бачила божого, як воно правда, а коби я...

Феська. Та що вам мамо! Сиділи, щож такого. От і я сиділа і вони, кума Пазя і Доця, сиділи.

Пазя. Я за коноплі.

Доця. А я за писок.

Феська. Сиділи, то сиділи, а таки єсьте собі господині, може ні?

Іван. А видите, що на моїм стало...

Таця. Такий то сьвіт. Рідні діти не шанують та-та, маму, а щож доперва чужі. Пальцями показують. А ось Господь Бог справедливий показав, за ким його ласка сьвята. Тепер відживемо: жида сплачу, викуплю поле, хату покладу нову, як палату. Куплю собі і дівкам коралі по пояс, діти вивіную, і псови дороги пейрейти не дам.

Пазя. Певно, добре кажете, най люди зеленіють від злости.

Феська. Е, хтоби там на людей оглядав ся. Кождого осудять на язики пустять.

Доця. Таки так, сьвята правда.

Іван. Як мене хто обмавляє, то я його пястуком, аж му засьвітить ся. Мамо, та пішліть по тютюн, та горівки би здало ся...

Пазя. Пішліть кумо, жид поборгує на такі гроші, таж льонтерія запластить.

Доця. Сама річ, що запластить.

Таця. Ану, Марто, мерщій бери фляшку і іди по горівку, а нехай невір доброї дає, — чуєш, скорше.

Марта. Мамо, робіть що хочете, а я таки не піду, жид визиває, Бог зна, що говорить.

Таця. Видиш, ящірка якась! То я можу іти і боргувати і з жидовою побивати ся, а вона не може. Дивіть ся куми, дивіть но ся!

Пазя. Ая, розуму матір навчає.

Доця. Таки навчає!

Іван. Дуже мудра, пані, ащож робити, пані то пані.

Феська. Овва, не хочете пійти, давайте фляшку, (закидує на себе рядно) я з жидом знаю говорити, я йому наперед пейсики обітну, а потому заспіваю:

А я господиня
В жида боргувала,
Ходаки пропила,
Боса танцювала.

Бувайте здорові, зараз буде горівка!
(Вибігає до дверей, а тут стрічає ся з Мортком.)

СЦЕНА 5.

Ті самі і Мортко.

Мортко. По що іти по горівку, горівка є.

Іван. (зриває ся з лави): Давай, давай!

Мортко. Іди, свиня, то не на твоє горло, то на делікатне горло від Таці, Пазі, Доці! Ну, а Тодор вернуло вже, що?

Таця. Ні ще, ждемо.

Мортко. Верне, верне, і гроші будуть я на певно знаю, що люмер трафіло.

Феська. Слухай Мортку, а багато то буде тих гроший, що?

Мортко. Що то Мортко? кому ти тикаєш?

Феська. А диви, я своїм жидам ще лучше кажу.

Мортко. Іди ти дурне, іди! Як би ти на Янкель тикнуло, то воно би викнуло, щоби тобі зуби тикнули до бороди.

Іван. Певно, що так, певно.

Таця. Та не гнівайте ся Мортку, от звичайно молоде, пискате.

Пазя. Таки правда.

Доця. Молоде, вітер в голові.

Феська. А вам на язиці — чули що?

Мортко. Тихо ти! Ну! гроший буде ціла купа, бо то льотерія то дуже великий гешефт. У нас в місточке, один жид то виграло триста сотки, чуєте!

Таця. Ой Господи, та то десь страх багато. Ой запануем, запануем, на ціле село запануем; покажу я людям, що то значить господиня. (Бере фляшку з горівкою).

Мортко. Слушайте Тацьке, я вам щось скажу. Ви тепер нівроку господиня, будете і корови і коні купити, правда, що?

Таця. А таки так.

Іван. Заведемо газдівство на сто миль.

Мортко. Ми ся порахуем, ви заплатите мені моє, і ліцитації не треба буде. Оно пан „кунцеліст” і так буде нині на ліцитації, але як ви будете мені гроші дати, то я не буду робити кумедії. Тільки знаєте, що у мене є різник Берко, йому дуже подобала ся ваша красуля, дайте тото корова, а ми ся порахуем нині, що, згода?

Феська. Диви ся, ще корову давай!

Іван. Тихо, що ти знаєш, будемо мати сто коров, а Мортко „трінкаль” дасть.

Мортко. Певно, що дам, певно.

Таця. Або я знаю, без чоловіка якось ніяково, почекайте до вечера.

Мортко. Як чекайте, що? В вечер Тодор принесе повно гроший, цілу ніч рахувати будете, хто за корову буде дбати!

Пазя. Та і тото правда!

Доця. Правда, сьвята правда!

Таця. Коби то знати та певність мати.

Марта. Мамо, сеж моя красуля, небішка тітка мені її дарували.

Мортко. Що ти знаєш, на що тобі таке корове. Тобі будуть два корови купити і один бик, ти будеш пані.

Таця. Е, що там довго говорити, обо що, що її корова. Я кажу беріть, а потому порахуем ся. Аби льонтерія здорова була, що там мені по сухоробрій корові, куплю собі сім коров і саму сметану буду їла.

Марта. Мамо за що ви мене караєте. Не досить, що роблю на вас днями, ночами, та ще забираєте мені корову, ціле майно моє? Яж її доглядала, яж її плекала, а тепер (плаче).

Таця. Зась тобі, зась, розумієш? зась. Я тут господиня, а хочеш, то правуй мене, правуй, іди до суду, до жандармів іди маму продавати, ти поганице одна. А не влад тобі, то рушай мені з хати рушай, най тя не бачу, іди де хочеш в сьвіт за очи.

Марта. Мамо, що ви кажете. Яж робила, і руки собі відробила, не на себе, а на вас, а ви гоните мене з хати, рідної хати.

Мортко. Тихо, ша, ти собі сиди на своє хата, а корове, то я вже заняло і Берко вже її повів. Я знаю, що Тацьке не є дурна баба. А тепер то ви горівки попивайте, а як Тодор прийде, то буде велике баль! (виходить).

СЦЕНА 6.

Ті самі без Мортка.

Таця (до Марти). Не плач, будеш мати і корову і телятко і пацятко, побачиш.

Марта. Добре вам казати, а мене серце болить.

Феська. Овва серце болить, є зачим.

Іван. Мамо, та пийте вже горівку, чого ждете.

Таця. Ага, може тобі все дати. Дудливбись від рана до ночі. Правда, що. Гей куми мої куми, коби то ковбаси, або сала нам.

Пазя. Ей гріх кумо, пятнонька сьвята.

Феська. Або то що пятниця шабас, чи що?

Таця. То то раз мудро сказала.

Іван. Та то є гріх, що з писка, а не що до писка.

Таця. Мовчи дурню. (Бере келішок в руки.) Ну нехай жиє сьвята льонтерія, коби тота пані здорова була, та з діточками в житю проживала. (пе, іде чарка навколо, послідний Іван до Феськи).

Іван. Ну ти жидівко моя.

Феська. Най буде, що я жидівка, аби була горівка, та випю і заспіваю:

Чи то з миски, чи з корита,

Коби стравоньки до сита,

Чи я дівка, чи жидівка,

Коби була лиш горівка — уга!

Пазя. А то видумала. А ти Марто випий за здоровле красулі, то лекше на серцю буде.

Марта. Дякую, я не пю ту отрую, коби і не півстала вона була в нашій хаті.

Доця. Диви, яка мудра стала, старих навчає.

Таця. Та кажу вам кумо, така писката все від „вуродзень“, ая. Гей куми мої, куми, віджюю я тепер і о вас не забуду.

Доця. Коби так ваша ласка а позичили пару ремських. От кожух вже два роки у жидка в коморі (пють тепер в друге горівку) а чобіт на ногах не мала, ще як дівкою.

Іван. Певно, бо всьо, що маєте, то пропете, ха, ха, ха.

Доця. Аво, дивіть ся, чиста напасть.

Таця. Позичу, кумцю позичу, і крови вам не пожалую.

Доця. А мені кумонько, мені, така вам біда, таке лихоліте, що хиба гинь, я за слізми вже і сьвіта божого не бачу. (плаче).

Феська. А ви чого, ще клопоту вам мало, до до коршми ідїть, потїха буде.

Доця. Та вони і так все в коршмі, в шабас то і послугують, таки так.

Пазя. А зась тобі, ти заслинена плюгавице, а зась.

Доця. А що, може не правда, може тя Сура не би-ла макогоном?

Пазя. А тобі що до того, диви, злодійка, не вкралась Ониськови сокири, що?

Доця. Ей люди тримайте мене, бо її зуби виблю, її, відьмі старій.

Марта. (до себе) Господи, пекло в хаті, пекло правдиве.

Таця. Кумоньки мої кумоньки, по що вам сварити ся (пе) от припейте. Ну ви Доцю, (до Доці). Або ми не господині?

Доця. Таки так. (до Пазі) Ну кумонько, дай вам Боженько сьвятий всякого добра, із роси і води і каміня най ся родить. (пе і дає Пазі.)

Пазя. Дай вам Боже, таж ми сусідоньки, тай одна за другу душу дамо. А так. А то прийде ся нам

всім умирати, на суд божій ставати. (плаче)

Таця. Таже прийде, прийде (плаче) ай покину я дітоньки мої сиротята, покину, свого чоловіка, соколика, покину і коні і корови і всьо, ай бідна моя головонько, падоньку мій гіренький.

(Пазя і Фесья заводять собі в голос.)

Іван. Показили ся баби, місто горівку пити, бечуть як жидівські кози.

Феська. Правду кажеш, гей жінки, а що ми подуріли, ану метелиці. (співає)

Ой гоц хоч біда
Бо я собі молода.

(всі три баби собі співають тої самої і крутять ся присідаючи. Іван видирає Таці і дудлить все до споду, а потому плеще в руки).

Іван. Гу-га, гу-га, а скорше, гай, гий, гай, уга!

СЦЕНА 7.

(Входить Тодор, нахилений в подертій свиті.)

Тодор. Гей люди, а вам що при голові? (всі стають на місци).

Феська. Лонтерії здоровле пемо.

Тацька. Тодоре, а що гроші суть?

Тодор. Ага суть! Були, тай нема.

Тацька. Падоньку мій нещасливий! А щож згубив, чи що.

Тодор. Чекай, всьо розкажу до чиста. Вийшов я зі села, тай іду, іду, увійшов милю, дві (сідає, всі стоять коло него) аж зайшов. Приходжу на льонтерію, даю цедулу, ну і каже жид, що ми виграли цілих чотири срібла і три шусці.

Таця. А деж сотки, Господи!

Тодор. Нема, тільки тото прислали з Відня від цісарської каси. Вийшов я на місто, міркую, куплю де гуску, та перекушу, а ту напав мене рудий Іцко,

вже собака знав за гроші, тай каже: „віддай довг, віддай”. А я кажу, не дам, бо буде жінка сварити. А жидова як ся злетїла, давай мене стусанами по під ребра, відібрали всі гроші до чиста, а я голодний їду назад... Дивлю ся, Берко веде корову, я до него, а ти невіре, де вчепив ся до красулі, а він до мене: ти свиня, ти хрунь і ще батогом мене, каже: я Морткови гроші заплатив. Тай така то робота.

Таця. А щож ми тепер пічнемо. Бодай ся тота льонтерія сказала, та бодай її.

Пазя. А то комедія.

Доця. Дивне диво.

Іван. А хороба на неї.

Таця. Завтра ленцитація, нещастє мое, а що я бідна сирота вдїю.

Феська. Та було бодай корови не давати.

Тодор. Та то правда, тепер біда.

Пазя. А я радила вам.

Доця. І я казала!

Таця. Показили би ся, проч менї з хати відьмо, пішла злодійко, напили ся моєї праці, а ще цьвікотьтять тут!

Пазя. Яку твою працю, сам жид принїс. Чекай підеш ти завтра жидам воду носити. Ти піячко, ти.

Доця. Ходїм кумо. По селї рознесемо, а то кумедїя. (Пазя і Доця вибігають).

СЦЕНА 8.

Ті самі без Пазі і Доці.

Таця. Щож я бідна вдїю, що я вдїю. Працю кервавицю занесла на тоту льонтерію, молила ся до неї, а тепер.

СЦЕНА 9.

Входить Мортко і Максим.

Максим. Слава Ісусу Христу!

Марта. На віки слава.

Мортко. А що Тодор, не подвигав ся грішми.

Таця. А побила би тебе сила Божа, коби не ти, я би була газдинею.

Мортко. Тихо, ти дурна, що ти є? Не було пити, я тебе скілько раз і твій хлоп і твоє син злодій з коршма гнало, а ви як хазер лізло саме.

Таця. А казав ти, що люмера вийшли?

Мортко. А може не вийшли, може гроший не було? що?

Максим. Біда і годі! Слушайте, казали вїт сказати, що приїхав пан зі суду, завтра будуть ліцитувати вас.

Таця. А Господоньку, Матінко моя небесна.

Іван. Добре тато, мати газдували, жид гонить їх, ще і корову му дали.

Мортко. Ну, я корови за дурно не брало, я буду за неї відрахувати ціле дваццять ремске.

Тодор. Таж Берко давав за ню сорок.

Мортко. Що Берко давав, то Берко а то я даю, а завтра ліцитація, бо моє зять вже чекає на тоє хата. Ну, ну, тіште ся з ваше льотерії а я собі іду на шабас. (виходить.)

СЦЕНА 10. і послїдна.

Ті самі без Мортка, Марта і Таця плачуть.

Максим. Та не побивайте ся. Пійдете в комірне, будете робити, дві дівці здорові і парубок і ви ще хвалабу не без сили, голодом не пімрете.

Тодор. Та коби хотїли робити.

Феська. (витягає свій клунок з під лави) Бувайте здорові всі, а я припізнала ся.

Таця. А деж ти ідеш?

Феська. Де, до жидів своїх. І там на шабас ледво зайду. (іде за дверми співає).

Ой до мене, сита, сита

Ой до мене решета...

Іван. (протягає ся) А я іду завтра до міста. На що мені з дідами водити ся! (виходить).

Тацька. (плаче. Тодор сидить на лаві, понуривши голову).

Марта. Не плачте мамо. Робила я до тепер то і довше робити-му, хотьби і руки відробила, голодом не помремо.

Максим. (на середині сцени). От видите! Дав вам Бог бодай тоту потіху, що маєте одну щиру дитину. Моліть ся Богови, коршми виминайте, забудьте за льотерію, а коли поглянете на тоту хату, в котрій родилисьте ся і самі жидам в руки віддали, то кайте ся, кайте гірко, а Бог простить вам, щосьте місто сьвятого мира завели пекло в хаті.

